

Kutatási terv laboratóriumi fonológia és szociofonetika témakörben

Mády Katalin

Az elmúlt másfél évtizedben a hangtan nemzetközi kutatásában kialakult egy új tudományág laboratóriumi fonológia néven, amely a beszéd és a nyelvi rendszer közötti határterület jelenségeire koncentrál. Azt vizsgálja, hogy a beszédhangok nagyfokú változatossága ellenére milyen invariáns, azaz állandónak tekinthető jellemzők segítik elő a hangok azonosítását, illetve hogy ezek a jegyek a nyelvi információon kívül milyen egyéb, például szociolingvisztikai vagy pragmatikai információt hordoznak. A laboratóriumi fonológia egyesíti a fonológia és fonetika tudományágát: az előbbi alapvetően eméleti, az utóbbi kísérleti módszertannal dolgozik.

A főmunkatársi munkakör keretében a következő években két fő irányban folytatom a munkát, kapcsolódva az előző évek kutatásaihoz.

Szociofonetikai kutatásaimban a magyar hosszú magánhangzók rövidülési folyamatával foglalkozom. Vizsgáltam az idős és fiatal beszélők magánhangzó-ejtésében és a rövid-hosszú kategóriák észlelésében szerepet játszó akusztikai jellemzőket. Emellett kiderült, hogy a nyelvi attitűd szintén fontos szerepet játszik az innovatív, azaz a nyelvben újonnan megjelenő formák terjedésében. Jelenleg Deme Andrea fiatal kutatóval dolgozunk egy olyan teszten, amely a nyelvi attitűdöt méri.

A magánhangzók hosszúsága és minősége közötti összefüggéseket eddig elsősorban a sztenderd nyelvváltozat alapján vizsgáltam. Ezt olyan erdélyi nyelvjárási beszélőkre terjesztem ki, akik beszédében a román nyelvvel való mindennapi kapcsolat hatására a hosszú magánhangzók erősen rövidülnek, a magyarországi sztenderd beszélőknél megfigyelt mintán túlmutatóan.

Az elmúlt években kísérletekben vizsgáltam az intonációs fonológia kategóriáinak fonetikai megvalósulását. Az eredményeket eddig a szlovák nyelv intonációjával hasonlítottuk össze német és szlovák együttműködésben. Az összehasonlítást szeretnénk kiterjeszteni a német, angol, japán és cseh nyelvekre részben már elnyert, részben elbírálás alatt levő pályázatok keretében. A vizsgálatokba be szeretnék vonni olyan magyar, elsősorban erdélyi nyelvjárásokat is, amelyek intonációja eltér a sztenderd magyartól, lehetőleg pályázati támogatással.

A fonológia kérdéseire kapcsolódó kísérletes munka, valamint a szociofonetikai kutatások reménybeli folytatói az ELTE Elméleti Nyelvészet Tanszékének hallgatói. A tanszék kurzuskínálatában szerepelnek olyan empirikus tantárgyak, mint a statisztika, kísérleti módszertan és a fonetika. Ezen kurzusok kifejezett célja a hallgatók bevonása az intézetben folyó kutatómunkába. Ehhez az Elméleti Nyelvészeti Osztályon működő, jelenleg általam vezetett Kísérleti és Analógiás Fonológia-Alaktan nevű kutatócsoport biztosítja a megfelelő háttérrel, amelyben fonológusok és fonetikus kutatók működnek együtt.

Korábbi németországi kutatómunkámnak és rendszeres nemzetközi konferenciákon való részvételemnek köszönhetően több alkalommal kísérleteztem és publikáltam külföldi szerzőkkel közösen (Ludwig-Maximilians-Universität München, Constantine the Philosopher University in Nitra, University of Plymouth, Charles University in Prague). Az együttműködést szeretném kiterjeszteni további intézményekre is részben elbírálás alatt álló, részben a közeljövőben beadandó pályázati források segítségével.